

FIGYELŐ SZOLGÁLAT

Ebben a rovatban folyamatosan ismertetjük a könyvtártudománnyal és szakirodalmi dokumentációval foglalkozó szakkönyvek és külföldi szaklapok folyóiratcikkeit, valamint közöljük az elkészült fordítások, az új műszaki segéd-könyvek, az új műszaki folyóiratok és az OMKDK-ban elkészült irodalomkutatások jegyzékét.

.o.

KÖNYVSZEMLE

4/K/67

002.55:801.321.1=00

Terminologiceszkij szlovar' po naucnoj informacii. - A tudományos tájékoztatás értelmező szótára. /Red. Csavdarov, Sz.; Barta, G. etc./ Moszkva, 1966. 506, /2/ p. 1 hlb.j. /Szovet Ekonomiceszkij Vszaimopomocsi. Posztovannaja Komisz. po Koord. Naucs. i Tehn. Iszsledovaniij/ Szöveg: bolgár, német, lengyel, román, szlovák és cseh nyelven is. Bibliogr. 29-/32/ p.

Tájékoztatjuk olvasóinkat, hogy a KGST Tudományos és Műszaki Kutatásokat Koordináló Állandó Bizottságának 1963. évi határozata alapján életre hívott szerkesztő bizottság által, a KGST-tagországok tájékoztatási intézeteinek és szakembereinek hathatós közreműködésével összeállított újszerű kézikönyvet: "A tudományos tájékoztatás értelmező szótárát" a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Összszövetségi Tudományos és Műszaki Tájékoztatási Intézete /VINITI/ a múlt év végén 15 000 példányban kiadta. A KGST-tagországokban a tudományos tájékoztatásban használt legfontosabb fogalmakat felölelő, 508 oldal terjedelmű, nyolcnyelvű kézikönyv elsősorban a tudományos tájékoztatás területén dolgozó kutatók, gyakorlati szakemberek, fordítók használatára szolgál.

E szótár megalkotásának elsődleges célja az volt, hogy közös erővel kialakítsák a tudományos tájékoztatás területén a KGST-tagországain belüli együttműködést elősegítő egységes terminológiát. Ez annál inkább szükséges, mert ennek az új tudománynak a technikával párhuzamos gyors fejlődése során az egyes országok vonatkozó

szakirodalmában azonos fogalmakra sokszor eltérő szakkifejezések látnak napvilágot. A szótárba felvett 1281 alapfogalmat a VINITI Referativnij Zsurnal "Naucsnaja i Tehnicseszka Informacija" sorozatának 1963-1965. évi számai, a témakörbe vágó folyóiratok és gyűjteményes művek, továbbá csaknem 100 kézikönyv, enciklopédia és szótár-jellegű kiadvány tanulmányozása, a KGST tagországai benyújtott javaslatainak ismételt megvitatása és összeegyeztetése alapján választották ki. A szerkesztésben közvetlenül részt vettek a tagországok központi tájékoztatói intézetei és szakemberei, továbbá az általuk bevont szakértők. A munka dandára a VINITI munkatársaira hárult. Ők készítették el a szótár szerkesztéséhez alapul vett első szöveget, a fogalmak orosz nyelvű általános magyarázó értelmezését és végül sajtó alá rendezték a szerkesztő bizottság által elkészített végleges kéziratot.

A szótár bevezetésből és nyolc részből áll. A 370 oldal terjedelmű I. rész az orosz ábécé betűrendjében felsorolt és sorszámokkal megjelölt alapfogalmakat, magyarázó értelmezésüket, továbbá sorszám nélküli szinonimáit orosz nyelven, majd az alapfogalmak bolgár, magyar, német, lengyel, román, szlovák és cseh nyelvű megfelelőit tartalmazza. A magyarázó általános értelmezések kizárólag a fogalmak jelentésének pontosabb meghatározására szolgálnak, és nem tekinthetők tudományos meghatározásoknak.

A szótár II-VIII. részét betűrendes jegyzékek képezik, amelyek az I. részben szereplő orosz nyelvű alapfogalmak bolgár, magyar, német, lengyel, román, szlovák és cseh nyelvű megfelelőit tartalmazzák, az I. rész sorszámára utalással.

A közreadott értelmező szótár dicséretes és hasznos kezdeményezés, de a tudományos tájékoztatás terminológiájának kialakítása terén csak az első lépésnek tekinthető. A most megjelent értelmező szótár viszonylag szűkre szabott szókészlete csak ideig-óráig elégítheti ki a mindinkább szerteágazó tudományos tájékoztatás művelőinek igényeit és ezért a tájékoztatás módszertanának és technikájának fejlődésével párhuzamosan folyamatosan kiegészítésre, egyes fogalmak értelmezése pedig még pontosításra szorul.

Ugy véljük, hogy a világirodalom dokumentálásával foglalkozó munkatársak munkáját lényegesen megkönnyítené az ismertetett értelmező szótár kiegészítéseképpen az abban szereplő 1281 alapfogalom magyarra fordított magyarázó értelmezésének, továbbá angol és francia nyelvű megfelelőinek a kiadása. Ez lehetővé tenné azt is, hogy tájékoztatói dolgozóink széles köre a szótárszerkesztő bizottság felhívásának elegendő téve, tüzetesebben tanulmányozhassa a most megjelent értékes kézikönyvet és az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ Fejlesztési és Hálózatszervezési Igazgatóságával/Budapest, VIII., Múzeum u.17./ közölhesse a szótár jelenlegi tartalmára vonatkozó észrevételeit, továbbá következő kiadásának kiegészítésére, esetleges módosítására és a gyakorlati használat követelményei szempontjából megfelelőbb nyomdai kiállítására vonatkozó építő jellegű javaslatait.

/Pacor E./

5/K/67

016:043:378.963.49/439/"1957/1966"

HILLER I.: Értekezések, utibeszámolók, diplomatervek és tudományos diákköri dolgozatok /1957-1966/, Bibliográfia. Sopron, 1966. 205 p. /Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtára kiadványai/

A szakegyetemeken és felsőoktatási intézményekben a disszertációk feltárása fontos feladat, mivel az azokban lefektetett információk a kutatáshoz és oktatáshoz hasznos segítséget nyújthatnak. A kandidátusi és a tudományos doktora fokozatot elnyerő oktatók - sokszor csupán néhány példányban gépirással készült - kéziratai figyelemreméltó források a szakkérdések tudományos kutatóinak. Ezek az értekezések nehezen hozzáférhetők, országos nyilvántartás nem mind-egyikről készül. Ezért az egyes intézmények szakkönyvtárait hárul a feladat, hogy megfelelő katalógusok, bibliográfiák kiadásával tájékoztassák a megfelelő szakterület kutatóit.

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára után most a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtára is kiadta az egyetem nyomtatásban meg nem jelent, a nem hagyományos dokumentumok sorába tartozó disszertációkat és egyéb műszaki tudományos kéziratokat. A bibliográfiában 77 akadémiai doktori, kandidátusi és műszaki egyetemi doktori disszertáció, 27 utijelentés, 537 diplomaterv és 97 tudományos diákköri dolgozat címadatait közli a szerkesztő, akinek gondosságát dicséri, hogy a szokásos névmutató mellett részletesen tagolt ETO szerinti szakmutatók valóságos rendszere könnyíti meg a tájékozódást. Minden mű külön szakszámot kapott az egyes nagyobb szakterületeken belül, a szakok elnevezéseit német, orosz, francia és angol nyelven is közlik, ezáltal segítik elő a bibliográfia nemzetközi használatát. A szakmutatók az egyes dokumentumfajtákat: doktori értekezéseket, utijelentéseket, diplomaterveket külön-külön csoportosításban is feltárják, pontos tájékoztatást adva az erdő és faipar mérnökeinek, kutatóinak.

/Móra L./

6/K/67

778.1:347.78

Reprography and copyright law. /A reprográfia és a szerzői jog/Szerk. Hattery, L.H.; Bush, G.P./ Washington, 1964. American Institute of Biological Sciences, XIII + 204 p.

A szerzői jog problematikája régi, nyitott kérdése a könyvtári gyakorlatnak s különösen nagy jelentőségre tett szert a reprografiának a könyvtári és dokumentációs gyakorlatban történt szélesebb elterjedése következtében. A reprográfia, vagyis a könyvtári és dokumentációs vonalon a mikrofilmezés, a dokumentumok optikai vagy érintkező-másolás útján való többszörözése, a dokumentációs fényképezés külön kérdéskör a könyvtár és a jog szerzővédelmi kapcsolatában. E kérdést már számos szerző vizsgálta, nagymultú folyóiratok, mint pl. az ASLIB Proceedings, a Library Journal vagy a Nachrichten für Dokumentation, állandóan közölnek tanulmányokat, főleg német egyetemeken számos disszertáció készült már a témáról.

A hazai szakirodalom is rendelkezik két összefoglalással^{1/}, azonban megnyugtató vagy végérvényes megoldás mind ez ideig nem született. A nemzetközi gyakorlatot főleg az nehezíti meg, hogy a szerzői jogra és a másolásra, többszörözésre vonatkozó törvények az egyes országokban különbözők a áthidaló megoldás még nem született. Erre vonatkozó törekvések, ha csak egyes országokon belül is, mindig akadnak. Ezek közül az utóbbi időben a legnagyobb jelentőségű a "Center for Technology and Administration of the American University" támogatásával 1963-ban tartott szimpózium, melynek anyaga kibővíve 1964-ben meg is jelent. A kötet szerzői a reprográfia és a szerzői jog körének sokoldalú érdekeltségét, a különböző szempontokat és megoldásokat, a kérdés megoldásának kilátásait öt fő pontban vizsgálták:

1. a reprográfia és a szerzői jog kérdése;
2. a "szerzői jog", a "tisztességes egyezség" és a "tisztességes használat";
3. a reprográfia fejlődése és akadályai;
4. szempontok és érdekeltségek;
5. lehetőségek és kilátások - kérdéskörökben.

A kötet tartalmáról még világosabb képet kapunk, ha megvizsgáljuk az egyes szerzők által tartott előadások témáját: A reprográfia és a szerzői jog kérdése /Gerald J. SOPHAR/, A Library of Congress Copyright Office érdeke a szerzői jog kérdésében /Abraham L. KAMINSTEIN/, A szerzői jog fogalma /Abe A. GOLDMAN/, A szerzői jog és "tisztességes használat" történeti távlatai /Walter L. PFORZHEIMER/, A reprográfia technikájának jelene és jövője /William R. HAWKEN/, A dokumentációs gyakorlat a reprográfiaiban a szerzői joggal kapcsolatban /John C. KOEPKE/, Az audio-vizuális eszközök és az oktatás a szerzői jog és reprográfia szemszögéből /Owen LOVE/, A másoló- és sokszorozógépipar érdeke a szerzői jog kérdésében /Charles P. YERKES/, A szerző és felhasználó érdeke a szerzői jog és a reprográfia kérdésében /Irwin KARP/, A kutatási anyag másolása és a szerzői jog kapcsolata /Ralph Robert SHAW/, Az állami könyvtárak, a dokumentáció és az információ érdeke a szerzői jog kérdésében /Foster E. MOHRHARDT/, A könyvkiadók érdeke a reprográfiaiban és

^{1/}MARKOS Béla: A könyvtári mikrofényképezés és fényképi sokszorozás szerzői jogi problémái. = Magyar Könyvszemle, 73.k. 1957. p. 290-296.
BABICZKY Béla: A dokumentációs fényképezés jogi vonatkozásai. = Mikrofilmezés, dokumentációs fényképezés. Szerk. Babiczky Béla, Bp., 1965. Műszaki K. 247-249.p.

a szerzői jogban /Curtis G. BENJAMIN/, A kivonatolás és a szerzői jog /Eugene GARFIELD/, A kutató érdeke a szerzői jog és reprográfia kérdésében /Howard A. MEYERHOFF/, Nemzetközi problémák: reprográfia, szerzői jog és közlés /Luther H. EVANS/, Lehetséges megoldások a reprográfia és szerzői jog kérdésében /Laurence B. HEILPRIN/, Áttekintés és kilátás a reprográfia és a szerzői jog kérdésében /Lowell Harold HATTERY/, A reprográfia és szerzői jogra vonatkozó irodalom válogatott bibliográfiája /George P. BUSH/.

A tartalmat három függelék egészíti ki, a történeti vonatkozású A és B: A "tisztességes egyezés" /1935/ a dokumentum-másolás és szerzői jog kérdésében /Robert Cedric BINKLEY és W.W. NORTON/, A "tisztességes egyezés" /1935/ eredete a dokumentum-másolás és szerzői jog kérdésében /Jackson S. SAUNDERS/ és végül a C: A "Committee to Investigate Copyright Problems Affecting Communication in Science and Education" /CICP/ első évi jelentése, Washington, 1960. A kötet használatát jó tárgymutató és a szerzők munkásságát ismeretető életrajzi rész könnyíti meg.

Nem lehet célunk az egyes tanulmányok elemzése, hiszen mindegyik vizsgálata külön studium lenne, elegendőnek tartottuk felhívni a figyelmet ezekre a kérdésekre. Szükséges ez annak érdekében, hogy a hazai gyakorlat rendezetlen s kétségtelenül nem megnyugtató helyzete valamilyen formában megoldást nyerjen. Jelenleg számos helyen készül nap mint nap rendszeresen nyomtatott dokumentumokról másolat, s minden esetben kérdéses ezek szerzői jogi problémái, mivel a magyar magánjog értelmében mindenfajta többszörözés a szerzői jog bitorlásának tekinthető, ha a szerző beleegyezése nélkül, vagy térítés ellenében készül, pontosabban:

"5.§. Írói műnek többszörösítése, közzététele vagy forgalomba helyezése a szerzői jog bitorlásának tekinthető, ha a szerző beleegyezése nélkül történik. Hogy a mű többszörösítése, közzététele vagy forgalomba helyezése egészben vagy részben történt, az a tilalom tekintetében különbséget nem tesz.

A jelen törvény alá eső többszörösítésnek tekinthető bármely eljárás útján akár egy, akár több példányban előállított többszörösítés, ideértve a kézimásolást is, kivéve nem üzletszerű használatra szánt egyes példány ingyenes előállítását." /Az 1921. évi LIV. törvény a szerzői jogról, 5.§./

Tehát azért, hogy a dokumentumok másolásával ne történjék meg a szerzői jog bitorlása, szükséges lenne e kérdés tisztázása főleg olyan intézmények érdekében, ahol e tevékenység összekötött a mindennapi munkával, mint pl. a könyvtárakban és dokumentációs központokban. Ezt kívánja a tudományos haladás, melyet minden eszközzel, így a reprográfia eredményeivel is támogatni kell.

/Pétervári L.B./